

**Wyposażenie w środki ochrony indywidualnej na stanowiskach pracy nie związanych z realizacją zadań ratowniczych w PSP.
Podstawy prawne, podział środków, zasady doboru i przydziału.**

Opracował:
mł. kpt. Witold Sajak
KP PSP w Bochni

Wstęp

Jak wskazują cyklicznie opracowywane analizy stanu BHP, realizacja zadań nie związanych z ratownictwem w jednostkach organizacyjnych PSP, stwarza znaczną liczbę zagrożeń dla zatrudnionych tam pracowników. Ze względu na strukturę zatrudnienia i charakter pracy w PSP, w przeważającej części dotyczy to funkcjonariuszy.

Biorąc pod uwagę corocznie publikowane dane statystyczne jasnym staje się, że zagrożenia te wielokrotnie skutkują wypadkami przy pracy o różnym stopniu ciężkości.

Prace wykonywane w jednostkach organizacyjnych PSP (np. obsługa – rozruchy kontrolne, przeglądy i konserwacja sprzętu ratowniczego, prace naprawcze, remontowe i budowlane) mają bardzo często charakter uniemożliwiający eliminację zagrożeń za pomocą działań organizacyjnych, stosowania odpowiednich technologii, urządzeń i materiałów.

W przypadku wielu stanowisk pracy w strukturach organizacyjnych PSP również stosowanie odpowiednich środków ochrony zbiorowej nie jest możliwe.

W takiej sytuacji pracodawca jest zobowiązany do zapewnienia pracownikom środków ochrony indywidualnej, odpowiednich do rodzaju i poziomu zagrożeń.

Wstęp

W Polsce środki ochrony indywidualnej w wielu zakładach pracy szczególnie małych, są traktowane jako jedyne zabezpieczenie.

Może to prowadzić do przeceniania rzeczywistej ich skuteczności, a w konsekwencji do niepełnego zabezpieczenia lub tylko do jego pozorów.

Potwierdzeniem tego zjawiska jest duża liczba zarejestrowanych przez Państwową Inspekcję Pracy wypadków przy pracy związanych ze środkami ochrony indywidualnej.

Corocznie spośród wypadków badanych przez PIP - aż 10 % jest związanych ze środkami ochrony indywidualnej..

Przepisy prawne

Obowiązki pracodawcy w zakresie środków ochrony indywidualnej zgodnie z **Kodeksem pracy** Art. 237⁶ brzmią następująco:

&1. Pracodawca jest obowiązany dostarczyć pracownikowi nieodpłatnie środki ochrony indywidualnej zabezpieczające przed działaniem niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia czynników występujących w środowisku pracy oraz informować go o sposobach posługiwania się tymi środkami.

&3. Pracodawca jest obowiązany dostarczyć pracownikowi środki ochrony indywidualnej, które spełniają wymagania dotyczące oceny zgodności określone w odrębnych przepisach (oznaczonych znakiem CE).

Z kolei **Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 28 sierpnia 2003 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz. U. 2003 nr 169 poz. 1650)** określa ogólnie obowiązujące przepisy bhp oraz zasady bezpiecznego stosowania środków ochrony indywidualnej w zakładach pracy, wprowadzając pojęcia podstawowe takie jak:

"stanowisko pracy" - rozumie się przez to przestrzeń pracy, wraz z wyposażeniem w środki i przedmioty pracy, w której pracownik lub zespół pracowników wykonuje pracę,

"środki ochrony indywidualnej" - rozumie się przez to środki przeznaczone do ochrony człowieka przed niebezpiecznymi i szkodliwymi czynnikami występującymi pojedynczo lub łącznie w środowisku pracy. Do środków ochrony indywidualnej zalicza się odzież ochronną oraz środki ochrony: kończyn dolnych i górnych, głowy, twarzy i oczu, układu oddechowego, słuchu, sprzęt chroniący przed upadkiem pracownika z wysokości oraz środki izolujące cały organizm,

"środki ochrony zbiorowej" - rozumie się przez to środki przeznaczone do jednoczesnej ochrony grupy ludzi, w tym i pojedynczych osób, przed niebezpiecznymi i szkodliwymi czynnikami występującymi pojedynczo lub łącznie w środowisku pracy, będące rozwiązaniami technicznymi stosowanymi w pomieszczeniach pracy, maszynach i innych urządzeniach,

KLASYFIKACJA ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ

Zgodnie z normą PN-Z-08053:19981 środki ochrony indywidualnej pod względem konstrukcji oraz ich ogólnego przeznaczenia można podzielić na 9 grup:

- Odzież ochronna **U**
- Środki ochrony kończyn dolnych **N**
- Sprzęt ochrony głowy **G**
- Sprzęt ochrony twarzy i oczu **T**
- Sprzęt ochrony układu oddechowego **D**
- Sprzęt ochrony słuchu **S**
- Sprzęt chroniący przed upadkiem z wysokości **W**
- Środki izolujące cały organizm **I**
- Środki ochrony kończyn górnych **R**

OGÓLNE ZASADY DOBORU ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ

Według ogólnych przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy **pracodawca jest obowiązany:**

- **zapewnić** zorganizowanie pracy i stanowisk pracy w sposób zabezpieczający pracowników przed wypadkami oraz oddziaływaniem czynników szkodliwych dla zdrowia i uciążliwych
- **zapewnić** likwidację zagrożeń dla zdrowia i życia pracowników, głównie przez stosowanie technologii, urządzeń, materiałów i substancji niepowodujących takich zagrożeń.

W sytuacji gdy ograniczenie zagrożeń w wyniku zastosowania rozwiązań organizacyjnych i technicznych nie jest wystarczające, pracodawca jest obowiązany zapewnić pracownikom środki ochrony indywidualnej, odpowiednie do rodzaju i stopnia zagrożenia.

OGÓLNE ZASADY DOBORU ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ

Zapewnienie bezpieczeństwa pracowników stosujących środki ochrony indywidualnej spoczywa na pracodawcy.

Przede wszystkim dotyczy to obowiązku:

- nieodpłatnego ich dostarczenia pracownikom
  - właściwego doboru do istniejących zagrożeń
  - organizowania szkoleń
  - zapewnienia odpowiedniego sposobu przechowywania, czyszczenia, dezynfekcji, konserwacji oraz dokonywania niezbędnych napraw użytkowanych przez pracowników środków ochrony indywidualnej.
-

OGÓLNE ZASADY DOBORU ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ

Środki ochrony indywidualnej aby zapewniały właściwą ochronę użytkownikowi powinny:

- spełniać podstawowe wymagania dotyczące projektowania i wytwarzania w odniesieniu do bezpieczeństwa i ochrony zdrowia
  - być odpowiednio dobrane do istniejącego zagrożenia
  - nie powodować same z siebie zwiększenia zagrożenia
  - być odpowiednio dobrane do warunków panujących na danym stanowisku pracy
  - odpowiadać wymaganiom ergonomicznym i uwzględniać stan zdrowia pracownika
  - być dopasowane do użytkownika po niezbędnym wyregulowaniu.
-

Dobór środków ochrony indywidualnej musi być poprzedzony identyfikacją zagrożeń, ze szczególnym uwzględnieniem sposobu negatywnego ich oddziaływania na organizm człowieka.

Wybrane zagrożenia wymagające stosowania środków ochrony indywidualnej

- upadek z wysokości,
  - spadające elementy konstrukcji, narzędzia, itp.,
  - ostre wystające elementy,
  - śliskie nierówne powierzchnie,
  - ograniczone przestrzenie (dojścia, przejścia, dostępy),
  - otarcie naskórka, przekłucie, przecięcie
  - hałas,
  - szkodliwe czynniki chemiczne (głównie pary, dymy i gazy oraz pyły),
  - zimno i opady atmosferyczne,
  - promieniowanie optyczne,
  - porażenie prądem elektrycznym.
-

DOBÓR ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ DO WYSTĘPUJĄCYCH ZAGROŻEŃ

Opis zagrożeń

- Uderzenie przez spadające przedmioty i przygniecenie przez: materiały budowlane oraz podczas obsługi maszyn budowlanych
- Przecięcie przez ostre, wystające elementy, ostre krawędzie i naroża, ostrza oraz chropowate, postrzępione powierzchnie narzędzi, maszyn i materiałów
- Pochwycenie przez części maszyn, narzędzia lub przedmioty obrabiane podczas pracy np. z maszynami do robót zbrojarskich
- Odpryski obrabianych materiałów lub tarcz szlifierskich powstające podczas obsługi szlifierek

Zalecane środki ochrony indywidualnej

Hełmy ochronne

Obuwie chroniące palce przed uderzeniem

Rękawice chroniące przed lekkimi i średnimi urazami mechanicznymi

Obuwie chroniące przed przekłuciem i uderzeniem

Odzież ochronna stosowana przy zagrożeniu wplątania się w ruchome części

Oslony twarzy lub okulary przeciwoodpryskowe

DOBÓR ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ DO WYSTĘPUJĄCYCH ZAGROŻEŃ

Opis zagrożeń

- Poślizgnięcia, potknięcia i upadek na: stanowiskach pracy, przejściach i dojściach, drogach komunikacyjnych, drabinach
- Poślizgnięcia, potknięcia i upadki podczas prac dekarских oraz prac na rusztowaniach
- Uderzenie przez poruszające się maszyny, spowodowane niedostatecznym oświetleniem: składowisk surowców i materiałów budowlanych, pomieszczeń magazynowych, przejść i dróg komunikacyjnych
- Upadek z wysokości

Zalecane środki ochrony indywidualnej

Obuwie chroniące przed poślizgiem

Odzież ostrzegawcza

Sprzęt chroniący przed upadkiem z wysokości

DOBÓR ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ DO WYSTĘPUJĄCYCH ZAGROŻEŃ

Opis zagrożeń

-Hałas emitowany przez: środki transportu oraz inne maszyny budowlane

-Promieniowanie i gorące odpryski ciał stałych powstające podczas spawania elektrycznego lub gazowego

-Drgania mechaniczne miejscowe występujące podczas obsługi ręcznych maszyn z napędem pneumatycznym

Zalecane środki ochrony indywidualnej

Środki ochrony słuchu w postaci naszników lub wkładek

Odzież dla spawaczy

Rękawice spawalnicze

Sprzęt ochrony oczu i twarzy stosowany podczas spawania

Obuwie dla spawaczy

Rękawice antywibracyjne

DOBÓR ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ DO WYSTĘPUJĄCYCH ZAGROŻEŃ

Opis zagrożeń

-Niskie temperatury (podczas pracy na otwartej przestrzeni zimą)

-Opady deszczu, wiatr

Zalecane środki ochrony indywidualnej

Odzież chroniąca przed zimnem

Rękawice chroniące przed zimnem

Obuwie ciepłochronne

Odzież chroniąca przed czynnikami atmosferycznymi

Obuwie chroniące przed czynnikami atmosferycznymi (łącznie w sobie funkcje ochrony przed wodą i zimnem)

DOBÓR ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ DO WYSTĘPUJĄCYCH ZAGROZEŃ

Opis zagrożeń

-Porażenie prądem elektrycznym podczas obsługi urządzeń pod napięciem (instalacji elektrycznych, przewodów, osprzętu w postaci gniazd, wtyczek, tablic rozdzielczych).

-Pyły cementu, pył sztucznych włókien mineralnych, pył gipsu.

-Substancje żrące podczas sporządzania betonu, zapraw murarskich oraz wylewania betonu.

Zalecane środki ochrony indywidualnej

Rękawice elektroizolacyjne

Filtrujący sprzęt ochrony układu oddechowego (np. w postaci półmaski filtrującej).

Gogle chroniące przed czynnikami chemicznymi (pyłami)

Odzież pyłochronna

Obuwie chroniące przed wodą i roztworami soli

Rękawice chroniące przed wodą, roztworami soli, rozcieńczonymi zasadami i kwasami

Osłony twarzy przeciwodpryskowe

DOBÓR ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ DO WYSTĘPUJĄCYCH ZAGROZEŃ

Opis zagrożeń

-Szkodliwe substancje chemiczne m.in.:
farby, kleje malarskie, pary
rozpuszczalników organicznych.

-Szkodliwe substancje chemiczne i pyły
podczas czyszczenia powierzchni
(„piaskowania”)

Zalecane środki ochrony indywidualnej

Pochłaniający sprzęt ochrony układu oddechowego (np. w postaci półmaski skompletowanej z pochłaniaczem typ A)

Gogle chroniące przed czynnikami chemicznymi (kroplami cieczy)

Rękawice chroniące przed zagrożeniami chemicznymi

Aparat wężowy sprężonego powietrza wyposażony w kaptur lub hełm powietrzny przeznaczony do obróbki strumieniowo ściernej

Kombinezon do obróbki strumieniowo-ściernej

NARZĘDZIA WSPOMAGAJĄCE DOBÓR ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ

Narzędziem wspomagającym prawidłowy dobór i wybór środków ochrony indywidualnej z szerokiej oferty rynkowej są **programy komputerowe**.

Szczególnie polecany program to **STER DOBÓR**, który stanowi jeden z modułów kompleksowego komputerowego systemu wspomagającego zarządzanie bezpieczeństwem i higieną pracy (STER).

Program ten współpracuje z bazą **INFOCHRON** stanowiącą zbiór informacji o środkach ochrony indywidualnej, ich zastosowaniu i parametrach ochronnych.

W ofercie CIOP są także programy związane z zasadami doboru, odnoszącymi się do konkretnych typów ochron, takie jak **TLEN** – poradnik multimedialny „Ochrona układu oddechowego”, czy **DOBOS** – komputerowy program doboru ochronników słuchu.

Prace na płaskich powierzchniach dachowych

Na płaskich powierzchniach dachowych nachylonych do poziomu pod niewielkim kątem preferowanym jest stosowanie systemów uniemożliwiających rozpoczęcie spadania.

System składa się z następujących trzech składników:

- podzespołu kotwiczącego,
- podzespołu łączącego,
- uprząży.

Podzespołami kotwiczącymi dla systemów uniemożliwiających rozpoczęcie spadania mogą być takie same podzespoły, jakie przedstawiono to dla systemów przeznaczonych do powstrzymywania spadania.

Jako podzespoły łączące mogą być stosowane linki bezpieczeństwa lub linki opasujące o regulowanej długości oraz urządzenia samozaciskowe z giętkimi prowadnicami wyposażone w ręczną blokadę przesuwania się prowadnicy.

Ponieważ w systemach uniemożliwiających rozpoczęcie spadania nie dochodzi do swobodnego spadania człowieka oraz jego powstrzymywania możliwe jest stosowanie jako uprząży: szelek bezpieczeństwa, pasów i uprząży biodrowych.

Aby system taki spełniał prawidłowo swoje zadanie długość podzespołu łączącego musi być tak dobrana, aby przy przemieszczaniu się po stanowisku pracy człowiek nie mógł wyjść poza bezpieczną strefę, która nie jest zagrożona wystąpieniem spadania.

Prace na płaskich powierzchniach dachowych

Prace na stanowiskach zagrożonych upadkiem z wysokości

Systemy powstrzymujące spadanie są przeznaczone dla stanowisk pracy, gdzie nie ma możliwości wyeliminowania ryzyka spadania z wysokości np. na brzegu dachu.

Podstawowy system przeznaczony do powstrzymywania spadania z wysokości składa się z następujących trzech składników:

- podzespołu kotwiczącego,
- podzespołu łącząco-amortyzującego,
- szelek bezpieczeństwa.

Prace na stanowiskach zagrożonych upadkiem z wysokości

Prace związane z układaniem glazury i terakoty

Prace tynkarskie

Przygotowanie powierzchni ścian

Prace malarskie

Szlifowanie gładzi tynkowych

PRAKTYCZNE WSKAZÓWKI W ZAKRESIE BEZPIECZNEGO STOSOWANIA ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ

Stosowanie przez pracowników środków ochrony indywidualnej zawsze wiąże się z dodatkowym obciążeniem czy utrudnieniem w wykonywaniu czynności zawodowych.

Z tego względu **konieczne jest współdziałanie pracowników i pracodawców** w celu wyboru takich rozwiązań konstrukcyjnych tych środków, aby były one odpowiednie do zagrożeń, ale jednocześnie akceptowalne przez użytkownika.

INFORMACJE DLA PRACOWNIKÓW

Pracodawca powinien informować pracowników lub ich przedstawicieli o wszystkich podejmowanych działaniach dotyczących bezpieczeństwa pracy i ochrony zdrowia jeżeli stosują oni środki ochrony indywidualnej.

Pracodawca powinien pamiętać o konieczności konsultowania z zakładową organizacją związkową lub z pracownikami rodzaje środków ochrony indywidualnej, odzieży i obuwia roboczego oraz przewidywane okresy użytkowania tych środków.

Zakres informacji przekazywanych pracownikom zależy od rodzaju zagrożeń, wielkości ryzyka zawodowego występującego na stanowisku pracy oraz stopnia złożoności środków ochrony indywidualnej.

Podczas doboru środków ochrony indywidualnej **wskazane jest** przeprowadzenie próbnego użytkowania tych środków oraz zasięgnięcie opinii pracowników na ten temat.

SZKOLENIA

Pracodawca powinien po przydzieleniu środków ochrony indywidualnej:

- **poinformować pracownika o istniejących zagrożeniach**, przed którymi chronić go będzie stosowanie tych środków
  - **zorganizować szkolenia** i jeżeli jest taka potrzeba pokazy używania tych środków
  - **określić czas i zakres ich stosowania (ŚOI)** oraz odstępstwa od przyjętych zasad postępowania w szczególnych i wyjątkowych sytuacjach (do tego celu można wykorzystać informacje podane w instrukcji użytkowania)
  - **udostępnić instrukcje użytkowania** oraz sprawdzić, czy są one zrozumiałe dla pracowników.
-

PRZECHOWYWANIE I KONSERWACJA ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ

Środki ochrony indywidualnej powinny być odpowiednio przechowywane po zakończeniu użytkowania (np. w suchej, czystej szafce, a w wypadku małych przedmiotów, takich jak okulary, dodatkowo w pudełku lub futerale).

Zgodnie z wymaganiami Kodeksu pracy pracodawca jest obowiązany zapewnić pranie, konserwację, naprawę, odpylanie lub odkażanie środków ochrony indywidualnej.

Szczegółowe wymagania, dotyczące konserwacji poszczególnych typów środków ochrony indywidualnej, podane są w ich instrukcjach użytkowania.

PRZECHOWYWANIE I KONSERWACJA ŚRODKÓW OCHRONY INDYWIDUALNEJ

Środki ochrony indywidualnej powinny być utrzymywane w czystości i odpowiednio naprawiane, zgodnie z instrukcją konserwacji dostarczoną przez producenta.

Instrukcja ta powinna zawierać również informacje, dotyczące zalecanych okresów wymiany lub czasu użytkowania.

Proste konserwacje mogą być prowadzone przez przeszkolonych pracowników. W wypadku skomplikowanych napraw, powinny być one wykonywane przez specjalistyczny personel.

Wskazane jest również opracowanie szczegółowych procedur postępowania ze środkami ochrony indywidualnej, szczególnie dotyczącymi ich przechowywania, czyszczenia lub ewentualnej wymiany.
